

MILOSLAV ŠIMEK, JIŘÍ GROSSMANN

POVÍDKY

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Ustálený tok dní školního roku bývá osvěžen několika málo akcemi, které žactvu přinášejí vzruch a zábavu, neboť ve zmatku, který logicky s přípravou těchto podniků nastává, podaří se mnohdy nepozorovaně i štulec učitelů pod žebra uštedřit. Na naší škole těšíme se proto zvláště na hromadný sběr, pořádaný na podzim, Mezinárodní den žen v březnu, přebory v atletice a zvláště pak na branné cvičení, osobně řízené ředitelem školy, desátníkem v záloze Karlem Vachtou. Tento muž, na první pohled apatický, jehož nevyvedl z míry ani napínáček přilípnutý na klíče ředitelny či krotký ježek, jistě ne náhodou schoulený na židli za katedrou, se týden před branným cvičením změnil k nepoznání. Ke škole se blížil rychlým pružným krokem a oblečen do hasičské uniformy, vyřazené někdy kolem roku 1912, zamířil do rozhlasové kabiny, aby s úderem osmé pustil desku s vojenskými pochody plnými optimismu a vzápětí nám oznámil, že branné cvičení se blíží a vyžaduje celých mužů a žen, neboť nepřítel se neptá na věk, ale na sílu. O přestávkách pak vyzvídal na učitelích ve sborovně, zda se žactvo na cvičení těší tak jako on. Byl ujištěn, že ano, a odběhl do sklepa kreslit tajné mapy. Na rozdíl od ředitele měli učitelé před akcí panickou hrůzu. Zvláště pak ti, kteří byli v minulých letech při této slavnosti postřeleni či očouzeni dýmovnicí k nepoznání. Den cvičení se však neúprosně blížil.

(ŠIMEK, Miloslav; GROSSMANN, Jiří. *Povídky*. Praha: Šulc – Švarc, 2014)

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úvod povídky Branné cvičení naší školy, část Jak jsme přechovávali Bělogvardějce

- všechny povídky jsou humoristické
- společným znakem je satira a hyperbola
- objevuje se jazyková hra
- častým tématem je puberta, špatná výchova, kritika socialistického školství, šplhouni a šprti

Část Besídka zvláštní školy obsahuje 22 povídek.

povídka Moje první šaty – Toník vypráví, jak mu bylo osmnáct a potřeboval šaty pro dospělého muže. Mamince bylo líto peněz, a tak ho dovedla do uličky, kde se prodávaly onošené oděvy. Toník dostal ohromný kabát, rozpadávající se klobouk, boty podražené dřevem a další kusy oděvu, které z něj udělaly hastroše. Maminka ho nakonec dovedla k fotografovi, aby měl Toník památku, ale fotograf je vyhodil s tím, že maškary nefotí. Toník byl od té doby v ulici opět středem pozornosti a nadále mu přezdívali Idiot.

Část Návštěva cirkusu obsahuje 12 povídek.

povídka Volba miss – vědci z Arktidy se rozhodli volit královnu krásy, protože jejich šéf odešel na výpravu. Do soutěže se přihlásilo 5 Eskymaček, z nichž jedna přišla omylem. Aby bylo soutěžících víc, zapojily se i vědecké pracovnice. Vědci vytopili iglú, a tak se děvčata mohla svléknout do plavek. Jedna z nich vypadala tak odpudivě, že byly mezi soutěžící zařazeny také dvě tučňáčky. První kolo – soutěž inteligence – vyhrála tlustá bioložka, což jí dodalo sebevědomí. Když už se soutěž začínala vědcům vymykat z rukou, otevřel dveře sněžný muž a bioložku unesl.

Část Jak jsme přechovávali Bělogvardějce obsahuje 37 povídek.

povídka Jak jsem se zklamal v ženách – vypravěč Kvido je kadeřník, který bojuje se svým kolegou Bakštajnem. Zatímco Bakštajn na ženy rád sahá, Kvido si to nedovolí, ale píše o Bakštajnovi pohrdavé básně do časopisu Pitralon. Když jednoho dne přišla do salonu krásná dáma a usedla ke Kvidovi,

Bakštajn to neunesl a vyvolal rvačku. Všechny přítomné dámy jsou s Kvidem. Ona dáma, Carmen, ho pozve k sobě domů. Kvido přijde na návštěvu se všemi úsporami, je okraden a dojde k názoru, že ženy patří Bakštajněm.

Část Pupáci obsahuje 8 povídek.

povídka Pupák ve školní budově – Dušan M. Pupák dorazil do ředitelny a dohaduje se s ředitelem Vanou. Ředitel prosí spisovatele Pupáka o besedu o knize pro děti Kolektiv na chůdách nedohoníš. Kniha končí dvojím probodnutím chůdou, což se zdá řediteli nevhodné.

- **téma a motiv**

téma: plánování branného cvičení pro žáky školy

motivy: školní rok, učitel, ředitel, branné cvičení, sborovna

- **časoprostor**

čas: Čas není přesně určen, některé povídky se odehrávají v době socialismu, u některých nelze určit ani to; školní rok, blíže není určen (branná cvičení se konají kdykoli ve školním roce); v době socialismu (slavení Dne žen a povinné branné cvičení)

prostor: Většina povídek se vztahuje k prostředí domova nebo školy; škola, rozhlasová kabina, sborovna, sklep školy

- **kompoziční výstavba**

Úryvek se skládá z jednoho odstavce, je vyprávěn chronologicky – v závěru se objevuje retrospektiva (vzpomínka na minulé léta).

- **literární forma, druh a žánr**

próza (část Pupáci drama), epika (část Pupáci drama), povídka (část Pupáci komedie)

- **vypravěč**

ich-forma – vypravěčem je vždy mladý muž, většinou student

úryvek – vypravěčem je jeden z žáků školy, forma však není příliš patrná (pouze věta „Na naší škole těšíváme se“).

personální vypravěč – přímo se účastní příběhu

- **postava**

Karel Vachta – ředitel školy, desátník v záloze, na první pohled apatický, flegmatik – nic ho nevyvede z míry, nevypočitatelný – před branným cvičením se změnil, chodí rychlým pružným krokem, oblečen byl do hasičské uniformy, vyžaduje fyzickou sílu, natěšený na branné cvičení, kreslí tajné mapy

učitelé – poslouchají ředitele, mají panickou hrůzu z branných cvičení

žactvo – těší se na branné cvičení, provádějí řediteli a učitelům lumpárny

- **vyprávěcí způsoby**

nepřímá řeč – „Byl ujištěn, že ano...“

- **typy promluv**

celý odstavec tvoří pásmo vypravěče, toto pásmo obsahuje vyprávění ve 3. osobě – převažuje er-forma = jedná se o monolog jednoho ze žáků

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

archaický vypravěčský styl

využití trpného rodu

slovo hovorové

*tok bývá osvěžen, oblečen, byl ujištěn, byli postřeleni či očouzeni
štulec*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metonymie	<i>tok dní bývá osvěžen, celí muži a ženy</i>
epiteta	<i>rychlý pružný krok</i>
přirovnání	<i>zda se žactvo na cvičení těší tak jako on</i>
personifikace	<i>den se neúprosně blíží</i>
humor	<i>Zvláště pak ti, kteří byli v minulých letech při této slavnosti postřeleni či očouzeni dýmovnicí k nepoznání.; podaří se mnohdy nepozorovaně i štulec učiteli pod žebra uštédřit; jehož nevyvedl z míry ani napínáček přilípnutý na klíce ředitelny či krotký ježek, jistě ne náhodou schoulený na židli za katedrou</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

Miloslav Šimek – 2. polovina 20. století a počátek 21. století

Jiří Grossmann – 2. polovina 20. století

Miloslav Šimek (1940–2004)

- český dramatik, kabaretiér a prozaik
- narozen v Praze, jeho otec byl básník
- po maturitě pracoval ve skladu s keramikou
- studoval český jazyk, dějepis a výtvarnou výchovu na Pedagogickém institutu
- po vojně byl učitelem v Praze
- v 60. letech založil kabaret Mlok a kabaret Karkulka
- od r. 1961 spolupracoval s Jiřím Grossmannem
- po Grossmannově smrti vystupoval s Luděkem Sobotou a Petrem Nárožným, poté s Jiřím Krampolem, Uršulou Klukovou, Zuzanou Bubílkovou
- v letech 1990–2003 vedl Divadlo Jiřího Grossmanna
- přispíval do časopisu Mladý svět (rubrika Pedagog ve výslužbě), Mladé fronty aj.
- většina jeho knih se týká jeho divadelních aktivit
- psal scénáře k zábavným pořadům: *Ze Soboty na Šimka*, *Decentní večer*, *Zajíc v pytli*, *Telefony*, *Výlet pro dva...*
- vystupoval v politických talk-show: *Křížový výslech*, *S politiky netančím*, *Politické harašení*
- od 70. let naivní komika, od 80. let satira

Jiří Grossmann (1941–1971)

- český kabaretiér, textař, povídkář
- narozen v Praze, otec Sláva Grossmann byl písničkář a kabaretiér
- po maturitě studoval Stavební fakultu ČVUT, ale nedostudoval ji
- již za studií hrál v divadle Alfa v Plzni
- po vojně pracoval jako reklamní textař
- herec, zpěvák, textař písní v divadle Semafor
- zemřel na leukémii
- autor humorných i lyrických textů k písním (pro Milušku Voborníkovou, Naďu Urbánkovou, Pavla Bobka a další)
- přispíval do Mladého světa, Mladé fronty, Dikobrazu, Svobodného slova...

Šimek & Grossmann

- spolupracovali od r. 1961, založili Divadelní klub Olympik
- zároveň od r. 1967 působili v divadle Semafor (Sedm malých forem):
 - založeno Jiřím Suchým r. 1959, hudebně zábavné divadlo
 - dominantní dvojice Suchý, Šlitr
 - inscenace Jonáš a tingl-tangl, Návštěvní den, Kytice
- tzv. text-appealové divadlo – schopnost improvizace, studentský humor, pásmo dialogů, písniček a čtených povídek: *V tomhle teta nehraje*, *Besídka zvláštní školy*, *Návštěvní den*
- prvky černého humoru a non-sensu, později i politická satira
- povídky *Besídka zvláštní školy*, *Povídky aneb Nechci slevu zadarmo*, muzikál *Poslední chlap*, scénář *Návštěvní dny*

- **literární / obecně kulturní kontext**

Divadla malých forem

Divadlo Na zábradlí

- text-appealový typ divadla, vede Ivan Vyskočil
- pořady složené z povídek, písniček a komentářů
- Ivan Vyskočil – herec, autor her *Kdyby tisíc klarinetů*, *Haprdáns*
- text-appeal = divadlo vznikající přímo před divákem, pracuje se s obecnstvem

Divadlo na provázku

- Brno, od 1967, Bolek Polívka, Miroslav Donutil, Jiří Pecha
- adaptace Milana Uhdeho: *Profesionální žena*, *Balada pro banditu*, *Pohádka máje*
- hry Bolka Polívky: *Am a Ea*, *Pépe*, *Šašek a královna*

Studio Y

- Liberec, poté Praha, režisér Jan Schmid
- *Život a smrt K. H. Máchy*, *Večírek*, *Třináct vůní* (z deníku žákyně)

Sklep

- experimentální divadlo, Milan Šteindler, David Vávra, Tomáš Vorel, Tomáš Hanák
- osobitá poetika, nevážnost
- *Muzikál, Carmen* – parafráze opery Jiřího Bizeta

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Povídky – soubor povídek, výběr z povídkových knih *Besídka zvláštní školy*, *Návštěva cirkusu*, *Jak jsme přechovávali Bělogvardějce* a *Pupáci*

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Některé z povídek reagují na dobu socialismu, tudíž mohou být pro mladé čtenáře neaktuální. Ostatní povídky jsou stále aktuální, poukazují na lidskou hloupost, duševní nevyzrálост apod.

- **pravděpodobný adresát:**

Kdokoli, kdo má rád humor dvojice Šimek & Grossmann.

- **určení smyslu díla:**

Povídky mají především pobavit, ale zároveň poukazují na lidskou hloupost, přehnané sebevědomí, nesmyslnost socialismu...

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jiří Grossmann tvořil pouze ve dvojici s Miloslavem Šimkem. Po Grossmannově smrti tvořil Miloslav Šimek s jinými baviči, nebo sám. Povídky vznikaly v průběhu několika let, byly určeny ke čtení na jevišti.

- **tematicky podobné dílo:**

Další povídkové soubory této dvojice.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramaturgií:**

- mnoho z povídek bylo natočeno v 60. a 70. letech Českou televizí

např. *Moje jízda tramvají* – https://youtu.be/_1XhWts69g0, *Branné cvičení naší školy* – <https://www.youtube.com/watch?v=fF76MFbkicU...>